

THIẾT KẾ VÀ TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC PHÒNG CHỐNG XÂM HẠI TÌNH DỤC TRẺ EM

DESIGN AND ORGANIZE EDUCATIONAL ACTIVITIES TO PREVENT AND PROTECT CHILDREN FROM SEXUAL ABUSE

PHẠM ĐÌNH VĂN

Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh, vanpd@hcmue.edu.vn

THÔNG TIN	TÓM TẮT
<p>Ngày nhận: 10/9/2019 Ngày nhận lại: 11/9/2019 Duyệt đăng: 26/11/2019 Mã số: TCKH-S03T09-B23-2019 ISSN: 2354 – 0788</p> <p>Từ khóa: <i>hoạt động, xâm hại, tình dục, trẻ em, tổ chức.</i></p> <p>Key words: <i>activities, abuse, sex, children, organization.</i></p>	<p><i>Tổ chức các hoạt động giáo dục phòng chống xâm hại trẻ em là vô cùng cấp thiết. Bài viết đã chỉ rõ quy trình thiết kế hoạt động giáo dục phòng chống xâm hại trẻ em kèm theo ví dụ minh họa cụ thể, rõ ràng.</i></p> <p>ABSTRACTS <i>Organizing educational activities to prevent and protect children from sexual abuse is extremely urgent. The article has specified the process of designing educational activities to prevent and protect children from sexual abuse, along with specific and clear illustrative examples.</i></p>

1. DẶT VẤN ĐỀ

Tình trạng xâm hại tình dục trẻ em ở nước ta ngày càng nguy hiểm đã gây ra hậu quả nặng nề cho trẻ em, tâm lý lo lắng cho các bậc phụ huynh và những dư luận không hay trong xã hội. Do đó, hơn bao giờ hết ngành giáo dục cần có trách nhiệm giáo dục cho học sinh năng lực phòng chống xâm hại tình dục cho bản thân cũng như tuyên truyền, hỗ trợ phụ huynh và các lực lượng xã hội tham gia phòng chống xâm hại tình dục cho trẻ em. Thủ tướng Chính phủ đã ra Chỉ thị số 18/CT-TTg ngày 16 tháng 5 năm 2017, về việc tăng cường giải pháp phòng chống bạo lực, xâm hại trẻ em. Chỉ thị đã chỉ đạo Bộ Giáo dục và Đào tạo “tăng cường giáo dục kiến thức về giới và kỹ năng phòng tránh bạo lực, xâm hại trẻ em cho giáo viên và học sinh” (Thủ tướng Chính

phủ, 2017, tr.2). Bộ Giáo dục và Đào tạo đã ban hành văn bản số 5978/BGDĐT-GDCTHSSV ngày 20 tháng 12 năm 2017 về việc hướng dẫn thực hiện chỉ thị số 18/CT-TTg của Thủ tướng Chính phủ. Bộ Giáo dục và Đào tạo đề nghị các cơ sở giáo dục từ mầm non đến phổ thông “tổ chức các diễn đàn, các buổi sinh hoạt chuyên đề, ngoại khóa, ngoài giờ lên lớp... nhằm tạo điều kiện cho học sinh được nâng cao nhận thức, kiến thức về giáo dục giới tính, các kỹ năng, biện pháp tự bảo vệ mình tránh khỏi các tình huống bạo lực, xâm hại” (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2017, tr.1). Tuy nhiên, đây là hoạt động tích hợp từ nhiều môn học khác nhau, như tự nhiên xã hội, khoa học, giáo dục công dân, hoạt động trải nghiệm. Công tác triển khai của giáo viên gặp nhiều khó khăn. Việc hướng dẫn giáo viên

thiết kế và tổ chức các hoạt động giáo dục phòng chống xâm hại tình dục cho trẻ em là hết sức cần thiết.

2. KHÁI NIỆM VỀ XÂM HẠI TÌNH DỤC TRẺ EM

Theo tổ chức UNICEF “Xâm hại tình dục trẻ em là mọi hành vi lôi kéo trẻ vào các hoạt động liên quan đến tình dục, mà trẻ không đủ khả năng (hoặc không hiểu), hoặc không đủ tâm thế để đưa ra quyết định đối với các hành vi này, hoặc các hành vi đó vi phạm đến luật pháp hay các giá trị văn hóa của cộng đồng sở tại” (Australian AID & World vision, 2014, tr.3).

Theo Điều 4, khoản 8, Luật Trẻ em năm 2016 “Xâm hại tình dục trẻ em là việc dùng vũ lực, đe dọa dùng vũ lực, ép buộc, lôi kéo, dụ dỗ trẻ em tham gia vào các hành vi liên quan đến tình dục, bao gồm hiếp dâm, cưỡng dâm, giao cấu, dâm ô với trẻ em và sử dụng trẻ em vào mục đích mại dâm, khiêu dâm dưới mọi hình thức” (Quốc hội, 2016, tr.1).

Như vậy, có thể hiểu xâm hại tình dục trẻ em là việc người lớn dụ dỗ, cưỡng bức trẻ em động chạm đến vùng riêng tư của trẻ hoặc buộc trẻ động chạm đến bộ phận riêng tư của họ nhằm thực hiện các hành vi tình dục leo thang, như hiếp dâm, cưỡng dâm,...

Xâm hại tình dục trẻ em là hành vi vi phạm pháp luật, vi phạm quyền trẻ em, được quy định rõ trong Bộ luật hình sự 2015, Luật trẻ em 2016, Chỉ thị số 18/CT-TTg, ngày 16/5/2017, Nghị định số 56/2017/NĐ-CP ngày 09/5/2017. Theo Bộ luật hình sự 2015, tại điều 142 đến điều 147, tội phạm xâm hại tình dục trẻ em (dưới 16 tuổi) bị xử phạt từ 6 tháng đến 20 năm tù, chung thân hoặc tử hình tùy theo mức độ và tính chất vi phạm (Quốc hội, 2015, tr.56-60).

3. QUY TRÌNH THIẾT KẾ HOẠT ĐỘNG PHÒNG CHỐNG XÂM HẠI TÌNH DỤC TRẺ EM

3.1. Phân tích chương trình liên quan đến phòng chống xâm hại tình dục trẻ em

Trong chương trình giáo dục phổ thông đã được Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành vào tháng 12 năm 2018 để bao gồm: Những nội dung liên quan đến phòng chống xâm hại tình dục trẻ em.

Ở bậc tiểu học:

Môn Tự nhiên và xã hội lớp 1: Thực hành nói không và tránh xa người có hành vi động chạm hay đe dọa đến sự an toàn của bản thân; nói với người lớn tin cậy để được giúp đỡ khi cần (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018).

Môn hoạt động trải nghiệm lớp 4: Nhận biết nguy cơ bị xâm hại và thực hiện những hành động để phòng tránh bị xâm hại (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018, tr.19).

Môn Khoa học lớp 5: Sinh sản, phát triển ở người; Tuổi dậy thì; Phòng tránh bị xâm hại (*Cảm giác an toàn và quyền được an toàn, bảo vệ sự toàn vẹn của cá nhân và phản đối mọi sự xâm hại; những nguy cơ dẫn đến bị xâm hại tình dục và cách phòng tránh, ứng phó khi có nguy cơ bị xâm hại; danh sách những người đáng tin cậy để được giúp đỡ khi cần; yêu cầu giúp đỡ khi bản thân hoặc bạn bè có nguy cơ bị xâm hại*) (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018, tr.18-19).

Môn Đạo đức lớp 5: Phòng, tránh bị xâm hại (*Biểu hiện xâm hại; vì sao phải phòng, tránh xâm hại; một số quy định cơ bản của pháp luật về phòng, tránh xâm hại trẻ em; kỹ năng để phòng, tránh xâm hại*) (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2017, tr.27).

Ở bậc trung học cơ sở: *Môn Giáo dục công dân lớp 6:* Quyền trẻ em (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2017, tr.30); *Môn Khoa học tự nhiên lớp 8* (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018, tr.57): Chức năng, cấu tạo của hệ sinh dục; Bảo vệ hệ sinh dục; Bảo vệ sức khỏe sinh sản.

3.2. Xác định mục tiêu, nội dung hoạt động

Trên cơ sở phân tích chương trình các môn học liên quan đến nội dung phòng chống xâm hại tình dục trẻ em, mục tiêu và nội dung phòng chống xâm hại tình dục cho học sinh tiểu học và trung học cơ sở gồm:

Mục tiêu: Về phẩm chất: Giúp học sinh có ý thức, trách nhiệm trong việc bảo vệ bản thân tránh bị xâm hại tình dục; Tuyên truyền, giúp đỡ bạn bè phòng tránh xâm hại tình dục trẻ em. Về năng lực: Giúp học sinh nhận dạng được các hành vi, thủ đoạn xâm hại tình dục trẻ em; Thực hiện được các hành động phòng, tránh xâm hại tình dục trẻ em; Tìm kiếm được sự hỗ trợ khi gặp nguy cơ xâm hại tình dục; Xử lý phù hợp, khéo léo các tình huống liên quan đến xâm hại tình dục trẻ em.

Nội dung: Các khái niệm và nội dung liên quan như: vùng riêng tư, xâm hại trẻ em, xâm hại tình dục trẻ em,...; Cơ quan sinh sản, quá trình sinh sản, tuổi dậy thì; Hành vi, thủ đoạn xâm hại tình dục trẻ em; Hậu quả của xâm hại tình dục trẻ em; Thực trạng xâm hại tình dục trẻ em; Các biện pháp, quy tắc phòng tránh xâm hại tình dục trẻ em.

3.3. Xác định phương thức, loại hình hoạt động

Hoạt động phòng chống xâm hại tình dục trẻ em có thể tổ chức theo các phương thức sau: tập huấn, cuộc thi, diễn đàn trao đổi, tư vấn, diễn tiểu phẩm, trò chơi, dự án, giải quyết tình huống. Trong mỗi hoạt động, chúng ta xác định một vài phương thức chính và xen kẽ các phương thức bổ trợ nhằm kích thích, hấp dẫn học sinh tham gia. Ví dụ, khi tổ chức tập huấn có thể xen kẽ trò chơi, diễn tiểu phẩm, thực hành giải quyết tình huống. Hoạt động phòng chống xâm hại tình dục trẻ em được tích hợp qua các môn học liên quan và đặc biệt là qua hoạt động trải nghiệm (sinh hoạt chủ nhiệm, sinh hoạt dưới cờ, chuyên đề, câu lạc bộ), (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018, tr.44).

3.4. Thiết kế hoạt động

Thiết kế hoạt động phòng chống xâm hại tình dục trẻ em với cấu trúc gồm: Tên hoạt động; Mục tiêu hoạt động; Nội dung hoạt động; Phương thức tổ chức; Chuẩn bị; Tiến trình tổ chức.

Ví dụ minh họa “Bảo vệ chính mình, đừng im lặng, hãy lên tiếng”

1) *Mục tiêu hoạt động:* Trình bày được các hành vi, thủ đoạn của kẻ xâm hại và các biện pháp phòng tránh xâm hại tình dục trẻ em. Tuyên truyền được việc phòng chống xâm hại thông qua diễn tiểu phẩm. Giải quyết hợp lý các tình huống liên quan đến phòng chống xâm hại tình dục trẻ em. Có ý thức, trách nhiệm trong việc tự bảo vệ phòng chống xâm hại tình dục cho bản thân.

2) *Nội dung hoạt động:* Khái niệm về xâm hại tình dục trẻ em. Hành vi, thủ đoạn xâm hại tình dục trẻ em. Các biện pháp phòng tránh xâm hại tình dục trẻ em

3) *Phương thức tổ chức:* Tập huấn kết hợp với diễn tiểu phẩm và thực hành giải quyết tình huống.

4) *Chuẩn bị:* Giáo viên: bài báo cáo; kịch bản tiểu phẩm; các tình huống liên quan đến xâm hại tình dục trẻ em; Học sinh: Đóng vai và tập diễn tiểu phẩm.

5) *Tiến trình tổ chức:* Khởi động: giáo viên mời một học sinh làm quản trò tổ chức trò chơi: làm các động tác theo bài hát “Minh là anh em”.

Hoạt động 1. Báo cáo về “Thực trạng và các biện pháp phòng chống xâm hại tình dục trẻ em: Nội dung báo cáo (Australian AID & World vision, 2014): Thực trạng xâm hại tình dục trẻ em ở nước ta; Khái niệm xâm hại và xâm hại tình dục trẻ em; Nhận dạng hành vi và thủ đoạn của kẻ xâm hại; Nhận dạng và cách xử lý khi gặp các tình huống nguy hiểm có nguy cơ bị xâm hại tình dục; Các nguyên tắc phòng chống xâm hại tình dục trẻ em; Phương pháp báo cáo: Sử dụng kết hợp các phương pháp giảng giải, nêu vấn đề, đàm thoại, trực quan. Trong quá trình báo cáo cần tương tác với học sinh nhằm tạo tâm lý thoải mái, gần gũi, nhẹ nhàng, tích cực, giúp học sinh dễ dàng tiếp nhận các nội dung xâm hại tình dục trẻ em.

Hoạt động 2. Diễn tiểu phẩm “Hãy lên tiếng để bảo vệ chính mình”: Tóm tắt nội dung tiểu phẩm: Hoa và Lan trên đường đi học về, gặp chú Nam (hàng xóm) rủ đi uống trà sữa. Lan quyết định đi, còn Hoa thì từ chối. Mẹ Lan bận

rộn nên nhờ chú Nam chở Lan đi học. Chú Nam lợi dụng lòng tin của Lan, mẹ Lan và đã có hành vi xâm hại bé Lan nhiều lần. Lan biết nhưng không dám nói với mẹ, vì chú Nam dọa sẽ hại mẹ của em. Hoa biết được âm mưu của chú Nam và đã báo công an. Công an đã bắt chú Nam khi chú có hành vi xâm hại bé Lan.

Phương pháp tổ chức: giáo viên hướng dẫn học sinh nghiên cứu tiểu phẩm để viết kịch bản, phân vai, luyện tập, diễn thử; học sinh phân công nhiệm vụ, chuẩn bị các dụng cụ, trang phục: xe đạp, trà sữa, quần áo công an,...; học sinh tổ chức diễn tiểu phẩm và tổ chức thảo luận: Có nên đi chơi một mình với người khác (người lạ, người quen) không? Có nên vào nhà người khác khi chỉ có em và người đó không? Khi các em bị đe dọa buộc phải dấu kín, có nên tâm sự với mẹ hay không?

Hoạt động 3. Thực hành xử lý tình huống:
Nội dung tình huống:

Tình huống 1. Lan ở nhà một mình, có một người nam đến gõ cửa nói là bạn cùng cơ quan với ba Lan, muốn vào nhà lấy hồ sơ giúp ba Lan. Nếu là Lan, em sẽ xử lý như thế nào?

Tình huống 2. Bạn đang đứng một mình, có một người khác giới lại gần làm ra vẻ vô tình đụng chạm vào cơ thể hoặc các bộ phận kín của bạn. Trong trường hợp này, bạn sẽ xử lý như thế nào?

Tình huống 3. Vào giờ tan học, khi em đang đứng đợi ba mẹ rước thì bất chợt có 1 người lạ đến và nói với em rằng: “Hôm nay ba, mẹ của cháu bận nên nhờ chú đến rước, chú là em họ của ba cháu ở nước ngoài mới về. Trong trường hợp này, bạn sẽ xử lý như thế nào?”

Tình huống 4. Trên đường đi học về, trời bỗng đổ cơn mưa. Lan chạy vào nhà bác Nam (hàng xóm của Lan) để trú, vì bây giờ ba mẹ không có ở nhà mà em lại không mang chìa khóa. Bác Nam bảo Lan cởi quần áo ra để bác lau người cho khô. Nếu là Lan, em sẽ xử lý như thế nào?

Tình huống 5. Em đang đi học về, có người lạ nhờ chỉ giúp nhà người quen. Người đó bảo em lên xe. Nhưng sau khi lên xe, em thấy đường đi vắng và ngày một lạ, không giống với đường về nhà người quen của em. Trong trường hợp này, bạn sẽ xử lý như thế nào?

Cách thức tổ chức: Chọn nhóm chuyên gia: chọn khoảng 5 em học sinh khá giỏi, nhanh nhẹn, có khả năng điều khiển tập thể; Số học sinh còn lại chia thành các nhóm nhỏ, mỗi nhóm giải quyết 1 tình huống; Nhóm chuyên gia điều hành báo cáo, thảo luận; giáo viên góp ý, bổ sung và rút ra nhận xét chung.

Hoạt động 4. Vẽ “vòng tròn”, “bàn tay” an toàn: Nội dung: Vẽ, giới thiệu quy tắc 4 vòng tròn và quy tắc 5 ngón tay.

Cách thức tổ chức: Chia thành các nhóm nhỏ, mỗi nhóm vẽ quy tắc 4 vòng tròn hoặc 5 ngón tay vào giấy roki A₀; Các nhóm trưng bày sản phẩm và giới thiệu quy tắc.

6) **Đánh giá hoạt động:** Sử dụng bảng hỏi để đánh giá tinh thần thái độ tham gia của học sinh. Sử dụng bài kiểm tra ngắn để đánh giá mức độ lĩnh hội kiến thức của học sinh. Đánh giá năng lực qua sản phẩm của học sinh: Diễn tiểu phẩm, xử lý tình huống và tranh vẽ về quy tắc 4 vòng tròn, 5 ngón tay.

4. KẾT LUẬN

Tổ chức hoạt động phòng, chống xâm hại tình dục cho trẻ em là việc làm rất cấp thiết trong nhà trường. Qua đó, các em học sinh không chỉ hình thành kiến thức mà còn được rèn luyện kỹ năng, phát triển năng lực, nâng cao ý thức tự phòng chống xâm hại tình dục cho bản thân. Giáo viên cần thiết kế và tổ chức các hoạt động phong phú, hấp dẫn nhằm thu hút các em học sinh tham gia tích cực, chủ động. Chỉ khi học sinh hiểu rõ và chủ động thực hiện các biện pháp phòng chống xâm hại tình dục thì công tác này mới thực sự hiệu quả.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Australian AID & World vision, Tài liệu phòng ngừa *xâm hại tình dục trẻ em*, Dự án tuổi thơ – Chương trình phòng ngừa, truy cập: <http://bit.ly/phongchongxhtd>.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2017), *Văn bản số 5978/BGDĐT-GDCTHSSV Về việc hướng dẫn thực hiện chỉ thị số 18/CT-TTg của Thủ tướng Chính phủ*.
3. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Tự nhiên và xã hội*, Hà Nội.
4. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Giáo dục công dân*, Hà Nội.
5. Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Khoa học*, Hà Nội.
6. Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Khoa học tự nhiên*, Hà Nội.
7. Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Hoạt động trải nghiệm*, Hà Nội.
8. Quốc hội (2015), *Luật số 100/2015/QH13, Bộ Luật Hình sự 2015*.
9. Quốc hội (2016), *Luật số 102/2016/QH13, Luật Trẻ em 2016*.
10. Chính phủ (2017), *Chỉ thị số 18/CT-TTg ngày 16 tháng 5 năm 2017, về việc tăng cường giải pháp phòng chống bạo lực, xâm hại trẻ em*.